

Jézus erőszakmetességéről

A vértanúságból élet fakad. A szenvedés megpillantása átalakít. Egy megkérgesedett szív meglágyításához, egy gondolkodásmód megváltoztatásához olykor a legvégső dologra van szükség: az élet feláldozására, lemondva az erőszakra. „Nem a kard győzi le a világot és a poklot, hanem a kereszt” (L. Ragaz). Ha a megrögzöttekkel a legjobb szavak bevetésével sem lehet boldogulni, akkor az ellenerőszakra való tudatos lemondás közepette vállalt szenvedés válhat szükségesé.

Vagy jobb lett volna, ha Jézus időben letér szenvedésének útjáról? Péter nem először lép föl *advocatus diaboli*ként, látszólag kívánatos ügyvédjeként, amikor Jézus elfogásakor kardot ragad, és ez azzal fenyeget, hogy röviddel a vége előtt ellehetetleníti Jézus útját. Jézus azonban nem kér ebből a „jogos védelemből”. Miután minden más eszköz (példaadás, beszélgetés, oktatás) elégtelennek bizonyult, a végső eszköz, életének föláldozása még hátravan. A halálfélelem minden fokozatán keresztülmenve Jézus a passió mellett dönt, amely életnek csúcspontja, és fordulópont közösségének életében: akik az utolsó pillanatban elfordultak tőle, akik megtagadták hozzá fűződő barátságukat, most „rohannak” a sírhoz, az egyik gyorsabban, mint a másik (vö. Jn 20,4). Az emmauszi tanítványok „szeme megnyílt, és felismerték őt”, írja Lukács (Lk 24,31), és még a kivégzést vezető százados is úgy gondolja, hogy „ez valóban egy istenfíú volt” (Mt 27,54).

Az ellenerőszakra való lemondással vállalt szenvedés elősegítheti a megértést. A magnak földbe kell esnie, és el kell hálnia, hogy új, sokszoros termés nőhessen ki belőle (Jn 12,24). „Jézus halálának órájában született meg Isten újszövetségi népének erőszakmentes, új társadalma” (R. Pesch).

Jézus a kereszten adja az erőszakra lemondásának legvilágosabb jelét. Ez a szembe nem szegülés módszerének teljes és végérvényes szemléltetése. A kereszthalállal

vállalt vértanúság végső következetességgel teljesíti a szolgálat és az ellenségszeretet követelményeit. „Vonalvezetéséhez való hűsége”, vagy ahogyan egy régi himnusz mondja, „engedelmessége” miatt (vö. Fil 2,7) kellett a keresztre jutnia. Mivel abszolút konfliktusba került a vallási-politikai társadalommal, gyilkosság által vesztette életét, és mivel erőszakmentesen fogadta el ezt a gyilkosságot, új élet születhetett belőle: az őskeresztény közösség.

Az, hogy Jézus önkéntes kereszthalálát az emberekkel való erőszakmentes bánásmódjának távlatában kell látni és értelmezni, a következő eseményből látszik: A Jeruzsálembé vezető úton egy szamaritanus falu megtagadta a szállást Jézustól és tanítványaitól. Tanítványai nagyon felháborodnak ezen, és megkérdezik tőle: „Uram, megparancsoljuk-e, hogy tűz hulljon le rájuk az égből, és megsemmisítse őket” (Lk 9,54)? Jézus azonban határozottan elveti ezt: „Akkor megfordult, rendreutasította őket, és azt mondta: Nem tudjátok, miféle szellem beszél belőletek. Az emberfia nem azért jött, hogy embereket pusztítson el, hanem hogy megmentse őket” (Lk 9,55). A szöveg a következő tömör közléssel zárul: „És együtt egy másik faluba mentek” (Lk 9,56).

E szöveg szerint Jézus tudomásul veszi, hogy nem fogadják be. Elhagyja a falut, hogy egy másikban keressenek szállást. Nem akaszkodik rájuk. **Tiszteletben tartja az ember szabadságát** – annak árnyoldalával együtt, ez esetben azzal, hogy elutasítják az (ellenségnek számító) idegent, és nemet mondanak az emberiességre. Az ember szabadsága minden másnál értékeesebb számára. Kikényszeríteni a szállásadást annyit jelentene, mint „megerőszakolni” e falu lakóit. Az az állapot, amelyben jelenleg (még) vannak, ebben az időpontban még nem teszi lehetővé a vendégbarátságot. Ennek okai vannak, ezeket azonban az idő rövidsége miatt nem lehet „feldolgozni”. Jézus semmit sem hamarkodik el. Nem viszi ke-

resztül az elképzelését ellenfelei akarata ellenére.

Az, hogy Jézus elfogadja a szamaritanusok döntését, és továbbmegy, az első lépés lehet egy mélyen gyökerező konfliktus megoldása felé: reakciójának sajátos módja alkalmas arra, hogy ellenfeleiben az önkritika lépjen az önteltség helyébe. A szálláskérők először problémátlannak tűnő, sőt szinte magától értetődő elzavarása utóbb problémává, az újbóli megfontolás és a megtérés indítékává válhat az elkövetők számára.

Jézus semmit sem kényszerít rá az emberekre. Nem tiltja meg a vámosoknak foglalkozásuk gyakorlását, hanem együtt eszik velük (Mt 9,10-13; Lk 19,1-10). Az utcanót nem azonosítja a foglalkozásával, hanem engedi, hogy drága olajjal megkenje őt (Lk 7,36-50). A százados sem tiltja el katonai foglalkozásától, hanem megdicséri a hitét (Mt 8,5-13). A vámos Mátét fölveszi tanítványai körébe (Mt 10,3)... „A totális szeretet magatartásából fakadóan Jézus megkezdi a felszabadítás munkáját, azáltal, hogy az egyes emberben váltja ki a forradalmat. Persze a felszabadítás munkáját minden egyes embernek magának kell elvégeznie. A valódi, minden nehézségnek ellenálló megtérést nem lehet kívülről elrendelni, csak a csíráját lehet elültetni, és annak belülről kell növekednie. Jézus felszabadító módszere abban áll, hogy kérdések és képek révén oly módon szembesíti az embereket az igazsággal, hogy azok megérik az ő megbecsülését és szeretetét, és megnyílnak az igazság és a személyes életük közti ellentmondás felismerésére, és elkezdnek megváltozni. Az isteni szeretet és igazság erejéből fakadóan így indítja el az önfelszabadítás folyamatát” (H. Goss-Mayr).

Jézus senkire sem erőlteti rá magát, nem tolakszik. Ez különösen azáltal válik világossá, hogy példabeszédek elmondásával próbálja megszólítani az embereket, azaz megnyerni őket Isten országának ügye számára. A végérvényes jelleget előadással, a logikus érveléssel, a leíró beszéddel ellentétben a példá-

zatokban szólás önálló értelmezésre szólít fel, tehát megadja annak az együttműködésnek az esélyét, amely saját lábukra állítja a hallgatókat, és így létrejöhet a közösség a közlő és a befogadó között. Jézus számára nyilvánvalóan kedvesebb, hogy az emberek megálljanak (az értelmezésre nyitott példabeszédek által feltett) kérdések előtt, és törjék a fejüket a válaszok megtalálása érdekében, mint hogy rögtön magyarázatokat adjon. Ezzel azt is lehetővé teszi hallgatói számára, hogy bevonják saját tapasztalataikat.

Jézus senkit sem kényszerít „a maga vonalára”. Aki az igehirdető beszéden túlmenően „a mennyből való jeleket” vár el (vö. Mt 16,1), az rossz helyen kopogtat nála. Az a kísértés, hogy látványos csodákkal nyerje meg az embereket, Jézuson nem talál fogást. Aki nem akar, annak nem kell csatlakoznia: Jézus részéről semmilyen manipuláció nem fogja rávenni erre. Akik az ég színe alapján úgyesen meg tudják ugyan jósolni a várható időjárást, de az idők jeleinek értelmezésére nem készek, azokat Jézus nem hengerli le csodajelekkel. Akik nem meggyőződésre jutni, hanem csak elbűvölni akarnak, azoknak csalódnuk kell Jézusban; őket nem tudja szolgálni – így aztán otthagyja kihívóit, és továbbmegy (vö. Mt 16,3-4). Jézus semmit sem borít rá senkire; Jézus vet, bízva vetésének erejében. A konkolyt, a rosszat nem irtja ki (sőt óvja ennek megtételétől tanítványait: Mt 13,24-30). Nem moralizál úgy, mintha a rossz nem létezne. Felszabadító módszere alapvetően számot vet az emberrel, különösen annak szabadságával. A radikális erőszakmentesség módszere ez.

Jézus nem tér le a maga útjáról, még akkor sem, ha „késlekedni veszélyes”. A frissen tetten ért házasságtörő asszony megkövezésének gonoszságát nem erkölcsi tiltakozással, az emberiség és a felebaráti szeretet nevében adott tilalommal vagy hasonlóval akadályozza meg, hanem olyan felszólítással, amely a farizeusi bírák rossz lelkiismeretének közepébe talál, és oly mértékben rengeti meg önelégültségük erkölcsi alapját, hogy immár önmaguk miatt nem képesek fönn tartani halálos ítéletüket: „Aki közületek bűn nélkül való, az dobja rá az első követ” (Jn 8,7). Erre „egyikük a

másik után távozott”, és a büntetés végrehajtása elmaradt (Jn 8,9).

Jézus „fegyvere” a szó. Szavával éri utol a másikat személyiségének központjában. Az a szó, amely az igazságból fakad és mintegy maga az igazság, olyan, „mint a tűz”, „mint a sziklákat szétzúzó kalapács” (Jer 23,29; vö. még Oz 6,5). Minden erőszaknál erősebb az igaz szó. Ebben a hitben gyökerezett az a várakozás, hogy az Üdvözítő „szájának botjával veri majd meg az erőszakosakat” (Iz 11,4). Jézus eleget tesz ennek a várakozásnak: az őt megütő poroszlónak nem üt vissza, de nem is fogadja el az ütést minden további nélkül; a szó erejével jut el a verőhöz: „Ha rosszul szoltam, bizonyítsd be a rosszat, de ha jól, miért ütsz engem” (Jn 18,23)? Az erőszak szétválaszt, a szavak összekötnek. A szó hidat épít az egyik ember benseje és a másik ember benseje között; csak ezután lehetséges egymás megközelítése, a találkozás és a közös továbbhaladás. Az erőszak kihívás hídépítésre; Jézus elfogadja ezt a kihívást: szokatlan önvédelmi reakciójával, a másikat megszólító kérdésével megmutatja, hogy még mindig testvérnek tekintti azt, aki megütötte. Harc helyett közeledés, ellensapás helyett érdeklődés, fölemelt mutatóujj helyett segítségnyújtás a feldolgozáshoz: Kérdésével Jézus arra ösztönzi az őt megütő férfit, hogy tudatosítsa tettét, és megítélje azt; így megteremt az elgondolkodás és a megtérés előfeltételét. Az ő önvédelmének módja felszabadít.

Jézus erőszakmentes bánásmódja még másban is megmutatkozik: nem csábít ígéretes formulákkal az ő útjára; nem csinál reklámot. **Jézus meghív:** „Jöjjetek, és lássátok (Jn 1,39)! Jézus nem csodákkal, nem propagandisztikus eseményekkel próbálja meg megnyerni az embereket (vö. Mt 4,5-7), nem is jól elhelyezett beszédekkel és behízelt fecsegéssel. Jézus inkább azáltal hat, amit tesz: „A tettek, amelyeket Atyám nevében véghezviszek, azok tanúskodnak rólam” (Jn 10,25). Jézus végső következetességgel járja az üdvösség általa felkínált útját, egészen a keresztségig. „Jézus az volt, amit tanított, úgyhogy szavainak legjobb kommentárja az élete, ahogyan másfelől szavai magyarázzák a legjobban az életét” (H. C. MacGregor).

Az „Isten szolgájáról” Iz 4,2-ben mondottak Jézusban beteljesedtek: „Nem kiabál és nem lármázik, szavát nem hallani az utcákon.” Jézus igehirdetésének tulajdonképpen helye a **kicsi kör**, ahol közvetlenül találkozik ember az emberrel. Az erőszak nélküli igehirdetés feltételezi a kicsi kört. Csak kicsi csoportban lehetséges a kölcsönös megértés: ott van a helye az egymásra figyelésnek, a találkozásnak, a partnerségnek, a barátságának és a testvériségnek, és – mindegyikük – a közösségnek és a gyülekezetnek. Csak kis körben lehetséges a visszakérdés és viszontválasz, valamint a közös előrelépés párbeszéd által.

A tömegszónokok szükségképpen letorkolják a hallgatóságot, a tömegek előtt mondott szónoklatok nem teszik lehetővé az egyén számára, hogy visszakérdezzen vagy ellenvetést tegyen. Jézus célja ennek az ellenkezője: **gondolkodásátalakítási folyamatot akar elindítani** az egyénben, és ebben kísérője akar lenni. Azt akarja, hogy megértsék, és tudni akarja, hogy megértették-e. Ezért kérdezi meg kifejezetten beszélgetőtársaitól: „Megértettétek mindezt” (Mt 13,51)? Megbizonyosodik barátainak nézeteiről, nehogy elbeszéljen a fülük mellett, és ezzel erőszakot tegyen rajtuk. Jézus azon fáradozik, hogy elkerülje a fellépésével kapcsolatos félreértéseket. Amikor ezek lehetségesek, de úgy tűnik, hogy ő nem ismerte fel őket, megkérdezi barátait: „Kinek tartanak engem az emberek” (Mk 8,27)? Hogy összegyűjthesse a felvetődő kérdéseket, a homályos elképzeléseket és a kételyeket, megkérdezi véleményüket is: „Hát ti, ti kinek tartotok engem” (Mk 8,29)? Bár meg van győződve küldetésének nagyságáról, mégsem hengerel le. Nem erőlteti rá magát másokra, nem beszél tele a fejüket, nem vezet tévútra. Döntés elé állít, de nem kényszeríti ki a döntést; a szabad és minden tekintetben megfontolt egyetértést keresi; példabeszédei nem a hitet célozzák meg, hanem az önálló ítéletalkotást provokálják (vö. Lk 12,57). Jézus kiteszi magát és üzenetét az emberek szabad reakcióinak.

Egon Spiegel

Forrás: E. S., Gewaltverzicht, Kassel 1987; *kivonatos ismertetés*